

PHONG CÁCH NGÔN NGỮ NGHỆ THUẬT

(Tiếp theo)

KẾT QUẢ CẦN ĐẠT

- *Nắm được cách sử dụng phương tiện ngôn ngữ trong phong cách ngôn ngữ nghệ thuật.*
- *Biết vận dụng kiến thức trên vào việc đọc - hiểu văn bản và làm văn.*

II – CÁCH SỬ DỤNG PHƯƠNG TIỆN NGÔN NGỮ TRONG PHONG CÁCH NGÔN NGỮ NGHỆ THUẬT

1. Về ngữ âm, chữ viết

Các âm, thanh chỉ là mặt *ngữ âm* của ngôn ngữ, tự nó không có nghĩa. Song trong phong cách ngôn ngữ nghệ thuật, các yếu tố ngữ âm được khai thác tối đa để xây dựng hình tượng. Trong nhiều trường hợp, ngữ âm phát huy tác dụng gợi tả, biểu hiện những nét nghĩa bổ sung tinh tế. Ví dụ :

*Tài cao phận thấp chí khí uất,
Giang hồ mê chơi quên quê hương.*

(Tản Đà)

Trong câu thơ đầu, năm âm tiết mang thanh trắc cùng với các tiếng *thấp, uất* tạo ra ấn tượng về sự tắc nghẹn. Trong câu thơ sau, các tiếng đều có thanh bằng, có độ vang lớn, gợi lên một cảm giác băng khuâng.

Hơn nữa, cần thấy thêm rằng các yếu tố ngữ âm (thông qua đơn vị tiếng) có vai trò quyết định đối với luật thơ tiếng Việt.

Về *chữ viết*, phong cách ngôn ngữ nghệ thuật cũng tận dụng các hình thức khác nhau để gia tăng giá trị biểu hiện của văn bản (viết hoa, xuống dòng, các loại dấu câu, khoảng trống,...).

2. Về từ ngữ

Trên nền tảng vốn từ vựng chung của ngôn ngữ toàn dân, để đáp ứng yêu cầu biểu hiện hình tượng, phong cách ngôn ngữ nghệ thuật sử dụng có chọn lọc

những yếu tố của tất cả các lớp từ ngữ khác nhau (từ ngữ thuộc phong cách ngôn ngữ sinh hoạt, từ ngữ cổ, từ ngữ địa phương, biệt ngữ xã hội,...).

Bên cạnh những từ ngữ chung, phong cách ngôn ngữ nghệ thuật (nhất là trong các tác phẩm văn học trung đại, văn học lãng mạn) còn có lớp từ riêng, thường dùng trong thơ, đó là *lớp từ thi ca* (như *giang sơn, hải hà, thiên thu, lệ, nguyệt, chàng, nàng,...*).

3. Về ngữ pháp

Phong cách ngôn ngữ nghệ thuật sử dụng rộng rãi mọi kiểu câu : câu đơn, câu ghép ; câu trần thuật, câu nghi vấn, câu cầu khiến, câu cảm thán,...

Phong cách ngôn ngữ nghệ thuật, nhất là trong thơ, còn có cách vận dụng đặc thù các kiểu câu, tạo nên kiểu *cú pháp thi ca* mà nhạc điệu thơ cho phép thực hiện (như hiện tượng vắt dòng, cách tách câu, cách buông lửng,...). Chẳng hạn, hiện tượng vắt dòng trong câu thơ sau đây :

Lòng vui rung rung câu hát

Của chúng ta làm

Ca ngợi chúng ta.

(Chính Hữu)

4. Về biện pháp tu từ

Hơn tất cả các phong cách ngôn ngữ khác, phong cách ngôn ngữ nghệ thuật tận dụng mọi biện pháp tu từ để xây dựng hình tượng, tổ chức tác phẩm văn chương. Các biện pháp tu từ liên quan tới mặt ngữ âm (như điệp âm, hài thanh,...), mặt từ ngữ (như ẩn dụ, hoán dụ,...), mặt ngữ pháp (như câu nghi vấn tu từ, phép so sánh,...), v.v. đều được nhà văn, nhà thơ sử dụng làm phương tiện biểu hiện ý tưởng nghệ thuật.

5. Về bố cục, trình bày

Phong cách ngôn ngữ nghệ thuật hết sức coi trọng vẻ đẹp cân đối, hài hoà trong chiều sâu bố cục, trình bày của tác phẩm. Có nhiều trường hợp, cách bố cục, trình bày được sử dụng như là một biện pháp nghệ thuật quan trọng, nhất là trong thơ (như thơ bậc thang, thơ hình thoi,...).

LUYỆN TẬP

1. Hãy trình bày về cách sử dụng phương tiện ngôn ngữ trong phong cách ngôn ngữ nghệ thuật.

2. Phân tích các trích dẫn sau đây để làm sáng tỏ cách sử dụng phương tiện ngôn ngữ trong phong cách ngôn ngữ nghệ thuật :

- *Tự bèn hơi xuân tốt lại thêm,
Đây buông lạ mầu thâu đêm ;
Tình thư một bức phong còn kín,
Gió nơi đâu gượng mở xem.*

(Nguyễn Trãi – *Cây chuối*)

- *Cối xay tre, nặng nề quay, từ nghìn đời nay, xay nắm thóc.*
(Thép Mới – *Cây tre Việt Nam*)

- *Dốc lên khúc khuỷu dốc thăm thẳm
Heo hút cồn mây súng giúa trời
Ngàn thước lên cao, ngàn thước xuống
Nhà ai Pha Luông mưa xa khơi.*

(Quang Dũng – *Tây Tiến*)